

Sygn. akt II UK 230/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 października 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło (przewodniczący)

SSN Krzysztof Rączka

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku P. Spółki z o.o. w W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w W.

z udziałem zainteresowanego B. Z.

o wydanie zaświadczenia w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 października 2016 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 3 września 2014 r., sygn. akt III AUa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 8 stycznia 2013 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił odwołanie P. Spółki z o.o. z siedzibą w W. (dalej jako płatnik) od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W. z dnia 27 sierpnia 2012 r., którą odmówiono wydania płatnikowi zaświadczenia A1 potwierdzającego, że zainteresowany B. Z. w okresie

wykonywania pracy na terytorium Francji podlegał polskiemu ustawodawstwu w zakresie ubezpieczeń społecznych w okresie od 5 marca do 3 czerwca 2012 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że płatnik jest agencją pracy tymczasowej. Zajmuje się między innymi działalnością związaną z wyszukiwaniem miejsc pracy i pozyskiwaniem pracowników, udostępnianiem wykwalifikowanych pracowników przedsiębiorstwom z krajów Unii Europejskiej w branżach: budowlanej, konstrukcyjnej oraz turystycznej. Prowadzi w tym celu działalność rekrutacyjną, logistyczną i administracyjną. Zainteresowany został zatrudniony celem „wysłania” na terytorium Francji do pracy na stanowisku spawacza. Płatnik na dzień delegowania zainteresowanego (5 marca 2012 r.) osiągnął w kraju średnie obroty z okresu 12 miesięcy na poziomie 12%. W okresie od stycznia do kwietnia 2012 r. zatrudniał na podstawie umów o pracę i umów zlecenia średnio w miesiącu 57 osób oraz realizował 11 kontraktów z podmiotami gospodarczymi w Polsce. W tym okresie we Francji i w Niemczech pracę wykonywało łącznie 178 osób w ramach realizowanych 38 umów. W okresie od stycznia 2011 r. do lipca 2012 r. płatnik realizował w krajach Unii Europejskiej 25-48 kontraktów w stosunku miesięcznym, zaś w Polsce 2-12 kontraktów.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że dysproporcja w zakresie obrotów, liczby umów i pracowników zatrudnionych w Polsce i za granicą świadczą o nieprowadzeniu przez płatnika w kraju działalności w znacznej części w rozumieniu przepisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz.UE L Nr 166, dalej jako rozporządzenie podstawowe) i rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz.UE L Nr 284, dalej jako rozporządzenie wykonawcze) oraz decyzji nr A2 Komisji Administracyjnej ds. Koordynacji Systemów Zabezpieczenia Społecznego z dnia 12 czerwca 2009 r. dotyczącej wykładni art. 12 rozporządzenia podstawowego (dalej jako decyzja nr A2).

W uwzględnieniu apelacji płatnika, Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 18 lipca 2013 r. zmienił powyższy wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego

w ten sposób, że nakazał wydanie zaświadczenia potwierdzającego, iż zainteresowany w okresie wykonywania pracy na terytorium Francji od 5 marca do 3 czerwca 2012 r. podlega polskiemu ustawodawstwu w zakresie ubezpieczeń społecznych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, celem, dla którego stworzono możliwość odstępstw od zasady terytorialności, było maksymalne wspieranie swobodnego przepływu pracowników oraz umożliwienie pracownikom, przedsiębiorcom i instytucjom uniknięcia niepotrzebnych i kosztownych komplikacji administracyjnych. Z tego względu, pomimo prawidłowych ustaleń Sądu pierwszej instancji co do uwzględnionych wskaźników, ich krótkotrwała zmiana, w szczególności w zakresie spadku obrotu osiąganego w Polsce, jest związana z sytuacją na rynku europejskim, a w konsekwencji nie może stanowić podstawowego determinantu w rozstrzygnięciu sprawy.

W uwzględnieniu skargi kasacyjnej organu rentowego, wyrokiem z dnia 4 czerwca 2014 r. Sąd Najwyższy uchylił wyrok Sądu drugiej instancji i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy stwierdził, że dla ustalenia, czy pracodawca delegujący zatrudnianych pracowników do pracy za granicą, może być uznany za pracodawcę prowadzącego znaczną część działalności na terytorium państwa członkowskiego, w którym ma swoją siedzibę, decydujące jest kryterium osiągania w kraju delegowania obrotu z prowadzonej działalności na poziomie co najmniej 25% całego obrotu. Jakkolwiek z opracowanego przez Komisję Administracyjną ds. Koordynacji Systemów Zabezpieczenia Społecznego na podstawie decyzji nr A2, Praktycznego poradnika: „Ustawodawstwo mające zastosowanie do pracowników w Unii Europejskiej (UE), Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG) i Szwajcarii” (dalej jako Praktyczny poradnik) wynika, że przypadki, w których obrót jest niższy niż 25% „wymagałyby pogłębionej analizy”, to nie można tego interpretować w kierunku zniesienia warunku zastrzeżonego poziomu obrotu. Chodzi tu raczej o to, że takie odstępstwo powinno stanowić wyjątek oparty na racjonalnej podstawie, a więc na analizie, która musi być tym bardziej wzmocniona. Niższy obrót nie może być równoważony (kompensowany) wartością innych kryteriów, gdyż są one rodzajowo odmienne i dotyczą czego innego. Obrót jako

kryterium oceny legitymuje przedsiębiorcę (agencję) dopiero przy określonej wartości (25%). Skoro próg obrotu na tym poziomie odnosi się do zwykłych pracodawców, to tym bardziej dotyczy agencji pracy tymczasowej. W tej sprawie można stwierdzić, że 12% nie spełnia kryterium wymaganego obrotu w kraju delegowania.

W konkluzji Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że agencja pracy tymczasowej, delegująca zatrudnianych pracowników do pracy za granicą, może być uznana za pracodawcę zazwyczaj prowadzącego znaczną część działalności, innej niż działalność związana z samym zarządzaniem wewnętrznym na terytorium państwa członkowskiego, w którym ma swoją siedzibę, w rozumieniu art. 12 ust. 1 rozporządzenia podstawowego oraz art. 14 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego, przy czym ocena w tym zakresie powinna uwzględniać wymagany obrót z prowadzonej działalności, osiągnąony w kraju delegowania na poziomie 25% obrotu całkowitego.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy, wyrokiem z dnia 3 września 2014 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację płatnika od wyroku Sądu pierwszej instancji.

Sąd drugiej instancji w pierwszym rzędzie podkreślił, że zgodnie z art. 398²⁰ k.p.c. jest związany wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy. Związanie to oznacza, że nie może przepisów prawa interpretować odmiennie niż to wynika z uzasadnienia orzeczenia Sądu Najwyższego wydanego w rozpoznawanej sprawie. Decydujące jest zatem ustalenie, czy płatnik osiągał w kraju przynajmniej 25% swoich obrotów.

Skoro z poczynionych w sprawie ustaleń wynika, że zainteresowany był zatrudniony wyłącznie w celu wykonywania pracy we Francji (wskutek czego nie można stwierdzić, aby pomiędzy nim a płatnikiem istniała bezpośrednia więź), płatnik osiągał w spornym okresie na terenie Polski zaledwie 12% swoich obrotów, a jego działalność w kraju ogranicza się w zasadzie tylko do zarządzania wewnętrznego i prowadzenia czynności administracyjnych, to nie można uznać, że zainteresowany podlegał ustawodawstwu polskiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych.

W skardze kasacyjnej płatnik zarzucił: I. naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 11 ust. 2 lit. a i art. 12 ust. 1 rozporządzenia podstawowego oraz

art. 14 ust. 1 i 2 i art. 19 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego, przez ich błędną wykładnię i zastosowanie, co doprowadziło do niezasadnego przyjęcia, że skarżący w spornym okresie od 5 marca do 3 czerwca 2012 r. nie prowadził normalnej działalności na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, czego następstwem było przyjęcie, że zainteresowany nie podlegał ustawodawstwu polskiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych; II. naruszenie przepisów prawa procesowego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, mianowicie: 1) art. 233 § 1 w związku z art. 391 oraz art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c., polegające na przejęciu przez Sąd odwoławczy za własne ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji, bez jakichkolwiek merytorycznych rozważań w tej kwestii, w sytuacji gdy zarzuty apelacji obejmowały przede wszystkim sprzeczność ustaleń ze zgromadzonym materiałem dowodowym i w ten sposób nie zostały rozpoznane, 2) art. 328 § 2 w związku z art. 391 k.p.c., polegające na niedostatecznym wskazaniu w uzasadnieniu wyroku faktycznych i prawnych podstaw rozstrzygnięcia, co uniemożliwia dokonanie oceny toku wyводу i przesłanek decyzji Sądu, który - uzasadniając przyczyny oddalenia apelacji - wskazał jedynie na brak osiągnięcia określonych obrotów na terenie Polski, całkowicie zaniechał natomiast omówienia w wyroku wyników „pogłębionej analizy” wymaganej obligatoryjnie przez przepisy Praktycznego poradnika, w szczególności co do oceny spełnienia przez płatnika pozostałych przesłanek przewidzianych przez przepisy prawa europejskiego.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, a ponadto - na podstawie art. 125 § 1 k.p.c. w związku z art. 9, art. 91 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, art. 354 k.p.c., art. 267 akapit 1. lit. b oraz art. 267 akapit 3. Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej - o wystąpienie przez Sąd Najwyższy do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z pytaniem prawnym o następującej treści: 1) czy pojęcie „pracodawca, który normalnie prowadzi tam [w państwie członkowskim] swą działalność” użyte w art. 12 ust. 1 rozporządzenia podstawowego, a następnie uszczegółowione przez art. 14 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego oznacza pracodawcę (agencję pracy tymczasowej), który - niezależnie od pozostałych cech swojej działalności - musi osiągać roczny obrót na poziomie co najmniej 25% w państwie delegującym pracowników; 2) czy organy

administracyjne i sądy państwa członkowskiego mogą uznać, że pracodawca będący agencją pracy tymczasowej, wymieniony w art. 12 ust. 1 rozporządzenia podstawowego, zazwyczaj prowadzi znaczną część działalności na terytorium państwa członkowskiego, w którym ma swoją siedzibę, w okolicznościach, w których nie osiągnął on rocznych przychodów na poziomie 25% w państwie delegującym pracowników, lecz spełnia pozostałe kryteria charakteryzujące „normalną działalność” tego pracodawcy wymienione w punkcie pierwszym decyzji nr A2 i czy ocena spełnienia tych pozostałych przesłanek wchodzi w zakres „pogłębionej analizy” wymaganej przez Poradnik praktyczny dla sytuacji, w której przedsiębiorca nie osiągnął 25% obrotów na terenie kraju, w którym ma siedzibę; 3) czy Poradnik praktyczny w zakresie, w jakim ten dokument posługuje się przykładem obrotu na poziomie 25% stanowi prawnie kryterium bezwzględnie wiążące sąd państwa członkowskiego oraz jego obywateli (i inne podmioty prawa prywatnego), niezbędne do przypisania statusu „pracodawcy zazwyczaj prowadzącego znaczną część działalności”, o którym mowa w art. 14 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna nie zawiera usprawiedliwionych zarzutów i wniosków.

Zarzuty sformułowane przez skarżącego w ramach obydwu podstaw kasacyjnych sprowadzają się w swej istocie do próby zakwestionowania przyjętego przez Sąd drugiej instancji kryterium osiąganego przez agencję pracy tymczasowej obrotu (25%) na terenie Polski, jako decydującej przesłanki prowadzenia znacznej działalności w kraju delegowania.

Uchodzi uwagi skarżącego, że zaskarżony wyrok został wydany po ponownym rozpoznaniu sprawy w wyniku uchylenia poprzedniego wyroku przez Sąd Najwyższy. W wyroku tym (z dnia 4 czerwca 2014 r., II UK 565/13) Sąd Najwyższy w jednoznaczny sposób przyjął, że decydującym kryterium oceny znacznej działalności w rozumieniu art. 12 ust. 1 rozporządzenia podstawowego, art. 14 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego oraz decyzji nr A2, jest obrót z działalności prowadzonej przez pracodawcę (agencję) w kraju delegowania. Stwierdził ponadto, że obrót ten nie może być niższy niż 25%. W uzasadnieniu tego orzeczenia stwierdzono również jednoznacznie, że skoro próg 25% obrotu odnosi

się do zwykłych pracodawców, to tym bardziej dotyczy agencji pracy tymczasowej. Sąd Najwyższy odniósł się także do zawartego w Praktycznym poradniku stwierdzenia o konieczności przeprowadzenia pogłębionej analizy przypadków, w których obrót jest niższy niż 25%, zajmując stanowisko, że nie wynika z tego, iż Poradnik znosi zastrzeżony poziom obrotu. Niższy poziom obrotu nie może być równoważony wartością odmiennych rodzajowo kryteriów, gdyż są one odmienne i dotyczą czego innego. Wreszcie w wyroku tym Sąd Najwyższy wypowiedział się w kwestii oceny wartości osiąganych obrotów, przyjmując, że wartość ta ma podstawowe znaczenie. Wynika z tego, że przekazując sprawę do ponownego rozpoznania, Sąd Najwyższy kategorycznie i jednoznacznie uznał, iż warunkiem koniecznym uznania prowadzenia znacznej działalności w kraju delegowania jest osiągnięcie co najmniej 25% obrotu z działalności prowadzonej przez pracodawcę (w tym agencję pracy tymczasowej) delegującego pracowników.

Zgodnie z art. 398²⁰ k.p.c. sąd, któremu sprawa została przekazana, związany jest wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy. Nie można oprzeć skargi kasacyjnej od orzeczenia wydanego po ponownym rozpoznaniu sprawy na podstawach sprzecznych z wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy.

Problem związania sądu przy ponownym rozpoznaniu sprawy wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy był wielokrotnie rozstrzygany w orzecznictwie Sądu Najwyższego i nie budzi wątpliwości (por. np. wyroki z dnia 9 lutego 2005 r., II CK 413/04, LEX nr 395075, z dnia 8 października 2009 r., II CSK 180/09, LEX nr 536071). W wyroku z dnia 25 marca 2004 r., III CK 335/02 (LEX nr 585801) stwierdzono, że naczelna zasada ustrojowa procesu cywilnego związania sądu ma fundamentalne znaczenie. Z tego powodu nie mogą być akceptowane żadne od niej odstępstwa, poza wskazanymi w ustawie. W wielu orzeczeniach podkreślano, że wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy jest związany nie tylko sąd, któremu sprawa została przekazana (art. 398²⁰ zdanie pierwsze k.p.c.), ale także podmiot wnoszący skargę (art. 398²⁰ zadanie drugie k.p.c.), a w konsekwencji Sąd Najwyższy rozpoznający taką skargę (por. wyrok z dnia 6 maja 2010 r., II PK 344/09, OSNP 2011 nr 21-22, poz. 271). Również w wyroku z dnia 21 maja 2010 r., II CSK 628/09 (LEX nr 602237) wyrażono pogląd, że zasada

związania wynikająca z art. 398²⁰ k.p.c. obowiązuje nie tylko sąd, ale i strony, które nie mogą skutecznie oprzeć skargi kasacyjnej - od wyroku wydanego po ponownym rozpoznaniu sprawy - na podstawach sprzecznych z wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy.

Przenosząc powyższe na grunt sprawy, w której wniesiona została rozpoznawana skarga kasacyjna, należy stwierdzić, że Sąd drugiej instancji, po ustaleniu, że płatnik nie osiągnął w spornym okresie 25% obrotu z całości działalności prowadzonej w Polsce i - będąc związany wykładnią dokonaną przez Sąd Najwyższy - nie mógł rozstrzygnąć, że oddelegowany do pracy we Francji zainteresowany podlega ustawodawstwu polskiemu. Ubocznie należy zauważyć, że Sąd odwoławczy odniósł się także do pozostałych kryteriów uwzględnionych przez Sąd pierwszej instancji, oceniając na ich podstawie, że działalność płatnika na terenie Polski ogranicza się w zasadzie tylko do zarządzania wewnętrznego i prowadzenia czynności administracyjnych.

W tym stanie rzeczy należy przyjąć, że podniesione w skardze zarzuty stanowią w istocie próbę polemiki z wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy i w rezultacie z rozstrzygnięciem Sądu drugiej instancji. Tymczasem, jeżeli kryterium obrotu na poziomie 25% zostało uznane za konieczne dla stwierdzenia znacznego prowadzenia działalności, to nie było potrzeby dokonywania pogłębionej analizy innych kryteriów prowadzenia działalności przez skarżącego. Przy rozpoznaniu skargi kasacyjnej nie wystąpiły również przesłanki uprawniające do odstąpienia od wykładni dokonanej we wcześniejszym wyroku Sądu Najwyższego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 kwietnia 2015 r., I PK 205/14, LEX nr 1710345, w którym przyjęto, że związanie wykładnią prawa według art. 398²⁰ k.p.c. nie jest bezwzględne, gdy inna wykładnia wynika z późniejszej uchwały składu powiększonego Sądu Najwyższego, jeżeli nadano jej moc zasady prawnej), jak i konieczność wystąpienia przez Sąd Najwyższy z pytaniem prawnym do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zresztą analiza sformułowanych przez skarżącego zagadnień została dokonana w wyroku składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2015 r., II UK 100/14, OSNP 2016 nr 7, poz. 88).

Zbieżne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 października 2016 r., II UK 267/15, wydanym w tożsamej sprawie.

Z tych względów na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzeczono jak w sentencji wyroku.

R. G.